

TESTU ETA ARGAZKIAK

Guillermo Vio Domínguez
(Sopela, 1959)

Aldatz Gora mendi taldeko kidea da eta mendiak igotzea eta trekking egitea ditugustuko: Aconcagua, Chimborazo, Ararat, Elbrus, Kilimanjaro, Damavand...

Azken metroak Vizcodilloko ton tonerara iristeko

SANABRIA

MENDITIK LAKURA, BAKARDADEA

Sanabria eskualdea Zamoran dago, baina inguruko tontorrak Galizia - Leongo mendigune banean daude. Mapari, ibilbideei eta garalerei begirada emanaz, hiru gailur aukeratu genituen mendia eta turismoa uztartu nahian: Peña Trevinca (2127 m), Teleno (2183 m) eta Vizcodillo (2121 m). Hirurentzat iruzkin komun bakarra: bakardadea. Telenon eta Vizcodillon ez genduen inor ikusi, eta Trevincan ibilginen bederatzi ordu luzeetan beste hiru mendizalerekin bakarrik egin genuen topo.

Gure kanpamentu nagusia Puebla de Sanabria kokatu genuen, multzo historiko-artistiko izendatutako alde zahar monumentala duen herri ederrean eta laku ospetsutik kilometro gutxira.

GALIZIA – LEONGO MENDIGUNEA

2006ko Pyrenaicako 224. zenbakia monografikoa da mendialde horretaz; beraz, eman beharreko azalpen guztiak bertan daude. Artikulu honetan bakarik aipatuko dugu mendigune hori Leon, Zamora, Galizia eta Portugalgo iparraldetik hedatzen dela, eta 2000 metrotik gorako gailur asko dituela, Telenoko tontorra mendigunearen sabai izanik.

PEÑA TREVINCA ETA, BIDE BATEZ, PEÑA NEGRA

IGOERA: 3 H 30 MIN
(30 MINUTU GEHIAGO PEÑA NEGRARAINO)

Trevincako tontorrean Zamora eta Ourense probintziak batzen dira eta kokapen horrek sabai hirukoitza bihurtzen du mendia: bi probintziena eta Galizia osoarena. Zamora aldeko ibilbide klasikoa Puebla de Sanabria-tik 30 km-ra dagoen Laguna de los Peces-en hasten da. Aintzirako aparkalekuan bertan hasiera ematen zaio marra urdin ilunekin ondo seinaleztatutako (2023ko uztailean) ibilbide bati, "Senda 7 - De Peces a Peña Trevinca". Ia gailurreraino iristen dira seinaleak.

Aparkalekua 1700 metroko altueran dago, baina, ikusiko dugunez, altitude hori erreferentzia engainagarria da. Nabarikoa den pista batetik hasiera ematen zaio ibilaldia, artzain-txabola baten aurretik igaroz eta goiko gune batera (1950 m) iritsi arte. Lautada txiki bat egin ondoren, nabarmen behera egiten du bideak Tera ibaiaren haran ikusgarriaraino (1600 m). Engainagarria izatearena ulertzen hasi...?

Jaitsieran, Cuchilla iturritik igarotzen gara (udan lehor egon daiteke). Ropedroko aterpea aurkituko dugu, ezustekoren bati aurre egiteko modukoa. Tera ibaiaren gaineko zubia zeharkatuz, ibaiak sortutako haran luzeari ekiten zaio, al-

tu eran metro bakar bat ere irabazi gabe, Peña Trevincako oinamira heldu arte. Hor, bat-batean, falta zaidigun 500 metroko igoerari zuzen-zuzen ekien behar zaio.

Azken igoera aldapatsu hau erraza da: behealdean landaretza lur-eremutik eta, pixkanaka, gora egin ahala, haitzen artean. Ez dago zailtasunik, eta oso gutxitan erabili behariko ditugu eskuak laguntza gisa. Gailurreran, eroritako hornigoizko gurutze handi batek ongietorria egingo digu: ederra da ikuspegia, inguruko tontor, haran eta herri gehienak ezagutzen ez ditugun arren.

Tontorrean gaudelarik, oso gertu, lepoaren beste aldean, Peña Trevinca bezain garaia edo garaiagoa dirudien tontor batek atentzia ematen digu eta hara goaz: efektu optikoa da besterik ez, gailur horiek (Peña Negra) Trevincak baino 6 m gutxiago ditu.

Bide beretik egingo dugu itzulerat Trevincako azken metroak berririo igo gabe, eta bi gailurrak elkartzen diren lepotik zidorrik gabe abiatuko gara igoerako bidearekin bat egin arte. Itzuleran oso astu na egiten da Tera ibaitik goizean jaitsitako 300 metroak igo behar izatea aparkalekura bueltatzeko.

"Garaiera engainagarria" argi ez bazegoen, orain errematatu egiten gaitu.

Antzinako astur herritarren ustez, mendi sakratua zen Teleno

Azken ohar bat: inguru hauetan abere asko daude artzakurren zaintzapean, batez ere Terako ibaiertzetan, otso asko baitaude. Guk ez genuen arazorik izan, baina...

TELENO: ISTORIOAK ETA HISTORIA

IGOERA: 2 H

Antzinako astur herritarren ustez, mendi sakratua zen Teleno: Tilenus jainkoarekin lotutako kultu indigenen berri ematen duten petroglifoak aurkitu dira; gailur osoan harri pilaketa handiak daude, hiletak eta ermituak egiten ziren eraikin zaharren hondakinak izan daitezkeenak, eta kondaira batek dio urrezko ehun maila zituen eskalera bat

gailurreraino iristen zela eta bertan metal preziatuzko zezen bat ere eskutatzen zela.

Mitologiak dio hori, baina, historiari so, Erromaniarrek baino baterra, datu batzuk zehatzagoak dira eta Marte jaungoikoarekin pareka daitekeen jainko gerlari baten berri ematen zaigu; dirudienek, sikerrak, zaldiak eta presoak ere sakrifikatzen zitzaizkion. Erromatarrek Mars Tilenus deitu zioten eta meategi garrantzitsu bihurtu zuten. Norik ez luke gogorik izango halako istorioak eta historia dituen mendi batera igotzeko?

Menditzar honek Leongo Cabrera eskualdea mugatzen du hegoaldean eta Maragateria iparraldean. Izan ere, ohiko igorak iparraldeko isurialdeak egiten dira, Astorga abiapuntu "turistikoa" gisa hartuta. Puebla de Sanabriaetik, aitzitik, hurbilago daude hegoaldeko mazalak eta ondorioz 51 km-ra dagoen Corporales herrixkatik abiatu gara tontorraren bila. Herria amaitu eta ibaiaren eskuinean dugularik, 2 kilometro gehiago egiten dira erre-pide txiki batetik zubi bat zeharkatu arte, ibaiaren ezkerrean geratzeko. Han hasten da txilar arteko bidea ezkiutu bat; "Teleno-rantzko bidea" jartzen duen kartei batek zailantza guztiak uxatuko dizkigu.

Ibilbidearen lehen zatia igoera zuzena da, Citrera izenez ezaguna den harkaitz-eremu ikusgarri bateraino. Gero, atsegina goa egiten da bidezidorra, gure eskuinerantz, ekialderantz, zelai batetik jarraitzen duena, mendiaren bihurtuneari jarraituz. Diagonalean altuera irabaziko dugu, gailurrerantz doan bidea aurkitu arte. Tontorrera helitzeko azken zatia harkaitzen artean egingo dugu.

VIZCODILLO, BIDE MOTZETIK

IGOERA: 90 MIN

Vizcodillok badu ia mila metroko desnubela duen igoera dotore-dotorea Leongo Tru-

Sanabriako lakua

chas heritik Truchillas aintziratik igaroz. Guk oraingoan "tranpa" egingo dugu eta Peñón edo Vizcodillo mendateetik igoko gara, Puebla de Sanabriatik 29 km-ra. Hermetik, igoera "goizeko ibilalditxo" baino ez da, eta horrek aukera ederren eskaintzen du arratsaldean Sanabriako lakutik eta inguruko herrietatik turismoa egiteko. Mendatearen goiko aldean, 1835 metroan, Zamora eta Leonen arteko mugan bertan, hasiera ematen zaio igoera labur honi. Galtzerik ez da: Vizcodilloko bizkar osoa eta mendiaren gailur bikoitza begi bistan

ditugu abiapuntutik. "Beti" gertatzen den bezala, tontor nagusia bigarrena da, urrunden dagoena.

Vizcodilloko bizkar osoa eta mendiaren gailur bikoitza begi bistan ditugu abiapuntutik

Oso erraz jarraitzen da bidezidorra. Txilarraren eta hainbat landareen arteko ibilaldi atsegina da: oso aldapa erosoak malda handirik gabekoa. Alto de los Alámicos (1958 m) inguratzen du bideak, baina mezezi du tontor hori igotzea gure igoeran edo jaitsieran. Horrela, inolako oztoparik gabe, Vizcodillo Faltsuaren (2112 m) oinarriaino heldu eta ezkerretik inguratuko dugu, gailur nagusiaren oinera jarri arte. Tontorera iristeko (2121 m), haitz erraldoiez osatutako harritza motz batek igoko gara.

Sanabriako alde zaharra

SANABRIAKO LAKUA: HISTORIA BELTZA

La kuaren goiko aldean Ribadelago herri txikia dago. Bertan, Francoren urtegien pasarterik beltzera ezkutatzen da, arabat gildua eta ahaztua. Heritik kilometro gutxi batzuetara presa bat araki zuten Tera ibaian eta, lanak amaite baino lehen, urez bete zuten. 1959ko urtarrilaren 9an, horma lehertu eta zortzi milioi m³-ko uholde batek Ribadelago irantsi zuen: 500 bizilagunetatik 144 hil ziren, 12 familia osorik desagertu eta 23 gorpu baino ez ziren berreskuratu; gainerakoak Sanabriako lakuaren hondan daude oraindik. Zentral hidroelektrikoko arduradunak epaitu zituzten, baina ez zuten kartzela-zigorra bete, indultua eman zieten eta. Erregimenak herri berri bat sortu zuen 500 metro gorago, Ribadelago de Franco izenekoa, Memoria Historikoaren Legea batez Ribadelago Nuevodeitu zen arte.

Normalean, gertaera erraitz batek eliza har edo ipuin bat sortzen du. Kasu honetan kontrako gertatu da: hain zuzen ere, Sanabriako lakuaren jatorria buruzko kordakira bat dago, ez behar horren aurreabisua ematen duena. Esan ohi da egun batean erromes bat inbita zela Valverde de Lucerna herriko lamosa eske, eta inork ez zibla ezertxo ere eman, ogia egiteari ziren enakume batzuek izan ezik. Hasiak, gosea asetzeko ogia emateaz gain, erukitu eta labe ondoan geratzea eskaini zioten hotzari aurre egin ziezaien. Erromesak herria zigortzea erabaki zuten eta bere mekila lurrean sartu zuten. Une hartan, ura borbotka ateratzen Valverde herria urez bete, sekulako aintzira bihurtu arte. Enakumeak eta labea baino ez ziren salbata: la kuandagoen iratxoia da.

Simpla goa da errealitatea: glaziazioaren garaian, glaziar ikusgarri bat izan zen Sanabriako egungo lakuaren jatorria, gaur egun Iberiar Penintsulako aintzira natural handiena dena.